

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Iuris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnivm
Gentivm, Et || Rervm Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

1 De sententia formanda in genere.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

veneat. l. sed & si lege, 28. §. consuluit, de pet. her. P. l. Attilius Regu-
lus, de donat. Et ita vendere licet advocato iustum patrociniū, &
laris consulto iustum consilium, c. non licet, 11. q. 3. c. non sane, 14. q. 5.
id est, pro labore impensū, & opera præstita in cōsultando & po-
stulando, licet quippiam licitum accipere: & potest operas suas
locare. Cum nemo teneatur, maxime cum suo detrimento, alteri
beneficium conferre, ea. precaria, 10. q. 2. l. in commodato, §. sicut,
commo. P. Dicit tamen gl. in c. non licet, 12. q. 3. hoc potissimum ve-
rum esse, si non nisi cum labore & librorum evolutione, Aduo-
cati vel Consilarii munus obeat, non aliter: quia gratis, si exem-
plo respondere possit, impartire debet hanc opem, Probatu tam-
en, si aliquid illi eo nomine porrigatur, & illud posse veluti ex
liberalitate accipi: & multa certe honeste accipiuntur, quæ ho-
neste non petuntur, l. 1. §. proinde, in si. P. de extraord. cognit. Et ne-
mo, inquit, lex, ex iis quos licet accipere, vel decebit, aspernanter ha-
beat, quod sibi semel officii gratia libero arbitrio obulerit litigator, l.

quisquis, 6. §. nemo, de postul. C. §. Adfertur alia ratio, quia opera-
tus omnis dignus est mercede sua, c. quicumque, 12. q. 2. c. cum secun-
dum apostolum, de preb. 1. Cor. 19. ¶ Sed & postremo, officii suum
nemini debet esse damnosum, l. sed si quis, in prin. de testia. P. Effert
autem, si hodie cum quis in collegio procuratorum vel aduoca-
torum esse cogatur, & ibi delatas causas suscipere, gratis terere-
tur officio fungi. Sic enim breui fame periret, vel sua consume-
ret. Imo post multos in iure perdiscedo exhaustos labores, postq;
sumtos in literis diuitias, quibus quis sæpe sumum & patetum pa-
trimoniū exinanivit, turpiter cogere tur mendicare, ex natura quam
dictum sit, leges in paupertate neminem finire vit. etc. §. si de her.
& falo. in auth. Et frustra essent leges iuris insertæ, quæ permitit
filiisfamil. aduocatis habere, quasi castrensium peculium, &
quod inde procedit sibi non patri acquirere, l.
fortius culminis de aduocat. diuers.
iudicio. C.

DE SENTENTIA ET IVRE- IVRANDO, LIBER L.

De sententia formanda in genere. CAP. I.

- 1 Continuatio lib. 50. ad 49. proximum.
- 2 Sententia iudicialis quid, eius diuisio, in interlocutoriam & de-
finitiuam. Quid interlocutoria, & in quibus reuocari nequeat.
nu. 4. & 6.
- 3 Indicatium quid dicatur.
- 5 Definitiuam sententia quid.
- 7 Sententia de quo, & a quo feratur.
- 8 Prothogora & Euathili iuuenis controuersia, difficilis iudicatu.
- 9 Venefici vlti difficilis controuersia.
- 10 Bonus vir num quis sit, difficile habet iudicium.
- 11 Iudicandi res antiqua formule, & tabellarum nota.
- 12 Iudicis officium, & partes in iudicando. & nu. 13.
- 14 Index secundum leges iudicare debet.
- 15 Consultatio quando fiat iudicii, & principis: & quomodo. nu. 16.
& 18.
- 17 Index utrumque litigantium pari benignitate audire debet, &
quare.
- 19 Sententiam dandi in iudicio ferendo plures antiquorum for-
mule.
- 20 Tabellaria lex iudiciorum apud Milesios a quo latu.
- 21 Relatio ad principem suspendit officium iudicis referentia.
- 22 Sententia quomodo fitur & pronuntiarī debeat.
- 23 Sententia a personis & rebus de quibus actum est, ad alia non
extenditur.
- 24 Sumptuum condemnatio quare nominatim debet contineri sen-
tentia.
- 25 Sententia iudicum propter qua impugnentur, & reprobentur.
- 26 Sententia, quæ trahit in rem iudicata n. effectus: & in quibus non
transeat.
- 27 Res iudicata non retractatur, vel preætextu nouorum instrumen-
torum, vel alio modo. Eius actio, & executio quomodo fiat.
nu. 28. & 35.
- 29 Iudicatis quomodo quis satisfacere cogitur, & quomodo inter sit
reipub. fortiri effectum. Transactionis habere v. res. numero 30.
& 32.
- 31 Exsecutor ut modeste se gerere debeat.
- 33 Mortis supplicium quam citius fieri potest, exsequendum.
- 34 Rei iudicate exceptio.
- 36 Rei iudicate retractande remedia, supplicatio, restitutio in inte-
gra, querela falsi.
- 37 Supplicatio aduersus sententias seu rem iudicatam, quando ad-
mittatur.
- 38 Restitutio in integrum contra sententias, quando datur, a quibus,
& intra quod tempus concedatur. & nu. 39.
- 40 Erroris causa intervenientibus in iudicio supplicatio ut fiat in
Gallia: & a quo, & quomodo a vestri parlamenti retractatio im-
petretur.
- 41 Sententia prefidialis retractatio quomodo impetretur, & vbi.

42 *Supplicare contra sententiam quando non licet.*
I Artes ꝑ iudicis præcipue in iudicando consistunt, ꝑ
 ideoque postquam materia disposita est, & in stru-
 ctum plene est iudiciū, & eius esse iurisd. actionem
 constat, & de litigantium conditione, ed. tioq; ple-
 na omnium facta, vel per litigantes, aut vbi per eo-
 rum procuratores, syndicos, vel aduocates negotium ex integro
 explanatum fuit, non debet morari iudex sententiam suam.
 ¶ Sententia iudicialis est, idem quod iudicium, nempe pronun-
 tiatio eius, quod bonum & æquum in proposita controuersia iu-
 dici videtur, l. sicut, §. sed si queratur, si seru. v. n. P. facit l. 1. v. sicut, u.
 quemad. cau. P. l. in proposita autem, pro soc. l. hoc veditio, de contrah.
 emi. P. absolueudo, vel condemnando, l. 1. de re iud. P. vel iudicium
 postremum suspendendo, quod fit per interlocutoriam sententiam,
 Sententiam, inquit Lollanus, dicere affirmatur is, qui ea mēte id pronun-
 tiat, ut secundum hoc discedere eos qui litigant a tota controuer-
 sia velis, s. l. in l. dicere, 23. de recept. arbit. P. ¶ Indicatium est id, de
 quo sententia lata est, aut decretum est interpositum, vt dicitur
 lib. 2. ad Herennium. Et rursus Cicero de inuentio. clarius iudica-
 tum est, res assensio aut auctoritate, aut iudicio alicuius, aut aliquo-
 rum comprobata. Id tribus generibus spectatur, religioso, communi, &
 approbato. Religiosus est, quod iurati legibus approbatur. Com-
 mune est, quod visgo omnes approbatur, & secuti sunt. Huiusmo-
 di, vt maioribus natu assurgamus, vt supplicium misceretur. Appro-
 batum est, quod homines cum dubium esset, quale haberi oporteret,
 sua constituerunt auctoritate. ¶ Sententia duplex, interlocutoria
 aut definitiuam. Interlocutoria est, quæ non decidit principale, vel
 in totum non finit negotiū, sed quæ ad principalem instructionem
 pertinet: & improprie sententia dicitur. Et proinde in titulo, de
 sententiis & interlocutionibus omnium iudicium, C. distinguitur a
 sententia interlocutio. Ad hanc interlocutionem pertinet com-
 minationes, epistolæ, subscriptiones iudicum, l. 2. 4. 5. 6. Commi.
 vel epist. & c. rei iudic. Auth. non hab. lib. 7. C. tit. 57. Quod enim ma-
 gno consilio sententia decerni solet, vt ait Constantinus Cæsar, l. fin.
 eod. & l. si. C. si per vim vel alio mod. id paucis literis temere descriptis,
 definiti fas non est. Idipsum intelliges, si iudex suadeat litigantibus,
 vt concordent: non enim tollit ideo illis actionem, l. ex stipulatu,
 C. de sent. & interloc. omn. iud. Et sic in similibus, tot enim sunt in-
 terlocutoria sententiæ formulæ, quot sunt occasiones interlo-
 quendi, Fel. in rub. de re iud. & Bar. in l. quod iussit, de iur. P. ¶ De-
 finitiua sententia contra est, quæ totum negotium terminat &
 facit, absolueudo vel condemnando, l. 1. de re iudic. P. l. 3. de sent. &
 inter. om. iud. C. l. 1. & tot. iur. sent. rescin. non posse, C. illa, de accus. Et
 proinde post definitiuam sententiam, iudex qui pronuntiauit, iu-
 dex esse definit eius negotii, ex quo nullū dubium si peresse per-
 fecta definitione debet, in l. Paulus respondit, 42. & l. index postea,
 quam, de re iud. P. l. si operis, 41. & l. p. nam, 15. C. de pen. neq; enim
 emendare potest, l. 1. de sent. ex recip. ¶ Cum tamen d. uersum sta-
 tuatur in interlocutoria, l. quod iussit, de re iud. P. paucis exceptis,
 in quibus iudex non potest etiam interlocutoriam reuocare, vt
 notat Lanfrancus ad c. quoniam contra ad verbum interlocutiones,
 Yyyy

mm. 46. & seq. de prob. Vt ecce, si iudex per interlocutionem designat esse iudex, veluti si declarat se incompetentem iudicem, l. dicitur, autem, 23. de recept. arb. P. l. significatibus, de off. del. Secundo, si iudex ferat sententiam absolutoriam ab obseruatione iudicii, Ang. in l. i. C. sent. resc. non posse. Tertio, quando executio secuta est interlocutionem, ex qua ius quaesitum est alicui, Bar. in l. post sent. C. de sent. & inter l. om. iud. Sed & quando retractatio interlocutorie permittitur, bis tantum licet, l. vni. in iuncta rubr. ne lic. in vna & ea. cau. ter. promo. C. c. C. Et si causae sint grauiores & alicuius ponderis, neq; se mel nisi causa cognita, l. a procedente, C. de dilatio.

7 ¶ Feruntur istae sententiae de contentioibus in iudicium deductis, l. in fundus, com. diuid. P. l. iustitias, §. veritas, de off. praesid. P. c. licet Heli, de simo. & a iudice, cui imposta est iudicandi necessitas, l. si §. iudicandi quog. necessitas, de mun. & hon. P. & decidendi aliqua sententia lites. In dubio enim siquidem agatur de facti quaestione, potest absoluere, nulla aut aliqua, sed non sufficiente proposita probatione, l. qui accusare, C. de edend. At in facto de quo constat, de iure hodie non licet dubitare iudici, sed bene aut male, modum debet dissoluere aut rompere, l. cum reis, 18. de penis, C. alioquin si moras neq; iudex, appellatur ab eo ob denegationem, vt dicitur, iuris vel iustitiae, iuxta §. si vero, vt diff. iud. in Authen. & §. non permittit, de mand. princ. eo. Neque hodie admitteretur illa formula iudicandi, non liquere, qua vsi sunt antiqui, quando litigantium contentiones paribus constabant calculis, vt inque ad ductis paribus rationibus, vt iudex cogere non pronuntiare non liquere: vt si creditor assensu mutuum debitum cum debitore aequalis probatatis dicente soluisse concurreret, Gell. in lib. 4. ca. 2. Vt fait etiam in iudicio & scholis saepe agitata controuersia, & adhuc lis eius sub iudice, numis qui lactum iheris emit, possit petere si quid pretiosius ipsi piscibus, veluti aurum captum sit, quae orta fuit olim inter Ionicos iuuenes, qui iactum enerant, & Milesios piscatores, qui post venditionem tripedem mensamque auream mari extraxerunt, quae ex Senatu Milesiorum ad Apollinis iudicium reiecta, meminit de hac quaestio, & simil. Valer. Max. lib. 4. ca. 2. Suet. lib. de illust. reb. Diog. Laert. in 1.

8 ¶ Impleta & inuoluta fuit etiam ea controuersia, inter Prothagoram & Euathlum adolescentem, eloquentiae descendae causamque orandi cupidum, qui se dederat in disciplinam Prothagorae pacta mercede, cuius Prothagoras petebat media partem iam dimidia numerata, & alia promissa eo die, quo primum Euathlus causam apud iudices orasset, & vicisset: non enim easulas volebat suscipere agendas Euathlus, alioquin agendi peritissimus, ne pecuniam soluere cogere. Ideo a Prothagora in iudicium vocatus, Qua in re impediti iudices distulere iudicium, adductis vtinque a eo teudentibus rationibus, de quibus meminit Aul. Gell. lib. 5. ca. 10. Diog. Laert. in Prothagora, Attribuit hoc ipsum Pius lib. posteriore annotat. cap. 73. Coraco praecceptor, & Tifiaz disepulo.

9 ¶ Inuenies & aliud exemplum apud eundem Gell. lib. 12. c. 7. venefico, quae veneno maritima necauerat vna cum filio eius, qui suum filium occiderat, quae scelus confessa relegata est a Dolabella ad iudicium Atheniense Areopagi: Areopagus vero statuerunt, vt post centum ann. iudicio se fieret eum accusatore, ibid. causas inuenies. Cicero etiam ad officium iudicis pertinere ait, 3. Off. de

10 Val. Max. lib. 7. ca. 2. quaedam iudicare nolle. ¶ Sicuti Licinius Fimbria vir consularis, noluit iudicare de sponsione facta a Marco Lucetatio equite Romano, saue honesto, num vir bonus esset. Sapienter enim iudex pronuntiauit se nunquam illam rem iudicaturum: ne aut spoliaret fama probatum hominem, si contra iudicasset: aut statim videretur virum bonum aliquem esse, cum ea res innumerabilibus officiis & laudibus contineretur. Sicque plerumque iudices coguntur iudicium differre, quod certa sententia non possunt ratione aliqua plene componere: quare lites quaedam remanent diutius sub iudice, vocant praetici, mestre le proces au croc. Et tempus aliquando quaedam postea admonet, quae suspensas lites facilius possunt soluere.

11 ¶ Proinde in more Romanis positum erat iudicaturis per tabellas, tres tabellas dati diuersis notis sculptas, quarum qua velent mitteret in vnam iudicii. Vna habebat notam literae A. quae erat nota absolutionis: altera literam C. quae erat condemnationis: & alicubi D. quae motum significabat, quibus Augustus tertiam notam addidit N. l. id est, non liquere, Cic. de hac formula, pro Cluent. Gell. lib. 14. ca. 2. Paul. Pomponius, de re in. P. quae erat tabula suspensionis iudicii, vel ampliationis, ex qua rei quoque ampliatidicuntur apud Iuricons. l. si de iur. P. iuncta l. decurionum, §. fin. ex

quib. cau. maior. P. ¶ Studere porro debet, vt quantum industria & ingenio consequi poterit, id in euoluenda difficultate impendat, allegata & probata primum consideret, ad iustitias, §. veritas, de off. praesid. iudices, 3. q. 7. cum non possit facti probationes ex officio supplere, quamuis in iure, quae de iure aduocatis & clientibus eorum suppleat, l. vt quae de iudic. in part. supple. l. eum quem temere, de iud. P. Concipit lites capita & quaestiones, confert rationes & responsiones litigantium, diuide separat. ¶ Et si plures quaestiones concurrant terminandae, maiorem praefert minori. Et prius de maiori & de criminali, quam de civilibus: vt quae vna sententia possit decidi puta quod vna in alteram incidit, l. pen. C. de ord. cogn. l. 1. C. de vis qui acc. non poss. Praiudiciales praeponeendae sunt in decisione quaestiones quoque, nam & illae naturae aliis prioris sunt: veluti proximitatis causa ante petitionem hereditatis intestati iudicanda, l. 2. C. de ord. cog. prius de hereditate, quam de actoris credito hereditario, l. vt debuit, C. de hered. act. prius de conuentione, quam reconuentione, l. 1. de vis qui acc. non poss. C. prius de vi & possessione, quam de proprietate, l. fin. de vis, de iud. P. l. qui accusat §. ad l. iud. de vi publ. P. Et sic de similibus, quae seruat ordine debent prius vel posterius praecedere. Numquam aberabit iudex, si secundum leges iudicet: nam & secundum leges vt iudicet, habet in mandatis, l. vno, de sent. & inter l. om. iud. C. c. 1. & c. ne iniuriis, de iust. c. par. 3. q. 9. §. quia vero, de iud. in Auth. §. ius iurandum, de defen. c. in eo. c. i. simi. Et Archines contra Crephiphontem scribit, iudices iurare, iuxta leges de iudicature. In Gallia iurant, se seruaturos constitutiones regum. Et nunc in in perlio secundo in constitutiones impetii de iudicaturis, in consi. c. ad ius per Car. V. imper. art. 3. & 4. Et Demosthenes in 1. Orat. cont. Aristog. & rursum, eadem repet. 2. aduersus eundem. Qui res iudicant, conseruare leges, & earum robur defendere debent, quarum ipe ordinis, boni in ciuitate incoluntur sunt: sin autem sinetis eas ex ore eiecerit, dissoluetur status Reip. Et vt quisq; est improbus, ita plurimum poterit. Cicero pro Cluentio, & hoc ipsum & partes alias iudicis his verbis concludit, Est sapientis iudicis meminisse si hominem, cogitare sibi tantum esse permissum, quantum consumsum sit & excautum. Et non solum sibi soli potestatem datam, verum etiam sibi in habitum esse, meminisse posse quom oderit, absoluerit: quem non oderit, condemnare: & semper non qua vult ipse, sed quid lex & religio cogat, cogitare. Animaduertere, quae lege reus citetur, de quo reo cognoscit, quare res in quaestione versetur, cum hac sunt, videnda, tum illud est hominis magni iudicis atq; sapientis, habere in consilio legum fidem, religionem, equitatem: vnde enim autem in iudiciis, in vno, & cupiditates omnes amouere: maxime affirmare conscientiam mentis sua, quam a Deo immortalis accepit, quae a nobis diuelli non potest. Quod postremum idem repetit 3. Offic. Cauere & debere ab odio, amore, cupiditate, inuidia, errore, spe, idem tradit 2. de Ora. pro Plancio. ¶ Et abduci iudices ab institutis suis, magnitudine pecuniae, in iexta actione, in Verre. Exstat & his contumpe iudicium, telimonium, in cap. quatuor modis, n. q. 3. In summa, iudex omni ex parte incorruptus, ex iustitia, quae virgo incorrupta est, censere & perpendere debet iudicanda, nec debet esse lege clementior in his, quae lex disponit, §. oportet, de iudic. in Auth. legem dico, ciuilem, pontificiam, & regiam, prout materia decidenda patitur. Iudiciorum enim & in eo differentias eentitui putamus, vt alia regat canonibus, alia legibus, alia vtrisque, legibus & canonibus, Const. Harmenop. lib. 1. promp. tur. tit. 2. Iudex qui ppe qui constitutiones principum neglexerit, lege Cornel. de fa. l. punitur, l. i. ad l. Corn. de fa. l. P. Nec mihi, inquit Socrates in apologia apud Plato. lib. 27. A. heniens, iustitiam videtur iudicem precari, neq; precando absolui, sed de ore atq; suadere. Non enim ad hoc iudex sedet, vt per gratiam concedat, sed vt iudicet secundum leges: atq; id iure in ardo promittit, non per gratiam cunctans, libuerit condonare, sed iudicare secundum leges, et rursum Plato lib. de regno, Praetoris munus est, vt iuste singula iudicet, vt circa contralitus omnigenos quid iustum, quid non consideret: & ad normam legum quam Rex ipse condidit respiciens, de singulis iudicet propria viritate semper adhibuit, per qua neg, muneribus, neq; minis, neq; misericordia, neq; odio, nec amore legibus & ansgressis, accusationes dissoluit.

¶ Quod si de iure dubitat iudex, debet maiores iudices consulere, l. eum quem temere, de iud. interdum etiam Principem, puta, si leges sint contrariae, si rescripta a Principe emanauerint in causa, contraria: nam horum interpretatio, ad solum Principem a quo profecerint, pertinet, c. 1. §. fin. & ibi etiam glo. in c. 2. de confirm. qui vel iurati, c. si quid, 2. q. 7. d. 1. C. de legib. Neque interim potest litigator, qui rescriptum impetrauit, a sententia qua interlocuatur

quater principem consulendum, prouocate: cum possit post re- scriptum remissam a Principe, si velit, prouocare, l. 1. §. hinc conse- quenter, de app. P. Laborant aliquando iudices propter defectum iurisdictionis, qua de causa minores, maiores iudices: & maiores Principem consulunt. l. si quid, §. l. silent. §. legatos, iuncta gl. de off. procons. & legat. idem in causis capitalibus statut. Carol. 6. art. 7. Inter- dam negotium aliquod inauditum, & inusitatum contingit, cum natura nouas de propter edere formas, l. 2. de vet. iure enuc. C. l. 2. de pres. ver. P. & tunc opus etiam est consilio Principis, §. fin. de iud. in Auth. exemplo Mosi & Iudicum, F. xod. 18. & noua lege, que tantum a Principe potest constitui, C. l. si. C. de leg. Extra quos casus, & alios similes illis, non est permillum iudici, referre sibi propositam negotium ad Principem, quod possit ex legum præ- scripto siue dilacione ius dicere, §. l. ut iudic. non exp. sac. in §. in An. h. collat. 9. §. 1. in medio lit. non fieri sacras formas, in Auth.

16 ¶ Quocirca relationem debet præcedere legitima negotii in- structio diligens atque accurata consultatio, quæ sitio plena a li- tigantibus descripta, vt possit causa relationis iusta concipi, l. 1. 2. 3. de relar. C. l. fin. quan. appell. sit. P. Consultatio fit per auditionem eorum, que a litigantibus dicuntur & præterbuntur, & per con- iudicium sententias & suffragia. Admonet Suidas consultationem esse iudicis circa attentam dictorum alitigantibus consideratio- nem, dum refert iudicis olim fabas in ore solitos tenere audien- do lites, ne obdormirent: vt milites allium in bello ferebant, inde que prouerbium, in uia iudicis obdormida, unde uobis, neque allia, neq. fabas edat, id est, nec militet, nec iudicet.

17 ¶ Titia Solon & Draco, iure iurando Senatam Atheniensem ob- strinxerunt, vt pari benignitate ætorem & reum audirent, donec honestiorem & mellorem alterius causam intelligerent. Crude- le iudicium est, si quid statuatur antequam cū accusatione com- parata sit defensionis. Et Poeta,

Non nisi libato dirimat sententia litem

Parte quod ex utraq. conueniat examine causam.

Vbi uita significat, neq. grauiorem, neq. audacioris iniuriam, quam iudicet causa quem inquam mortuum iudicare, quod calu- mniator molitur, vt ait Luc. in orat. de calu. Et vt ait Max. Tyrius Ser. Phlof. 6. Vbi constituto iudicio reus agitur, nimis onerosus iudic- eris iudex, qui minime utriusque dendi per se locum assignet in hoc potius tyrannum, quam se iudicem præbens.

18 ¶ Consultandi modum tradit etiam iudicibus Plato, lib. 9. de legib. in audito negotio a conuincibus, senior ex illis que dicta sunt o- mni adhibita diligentia examine, post eum ceteri omnes consideret: qui autem nihil sua dis- cussione dignum conser alteri examinandam ipsam relinquit. Rogantur & sententia plurimum in iudicis desini- endis uoce nunc vt plurimum, adhibito numero assidentium vel consiliatorum, qui pro interlocutoris vel definitiuis constitu- tionibus exiguntur.

19 ¶ Neq. uisum hodie in Gallia formula suffragia ferendi per fortes aut diuinationem, de quibus in l. sed si ambo, de iud. P. Aut. Gel. lib. 2. c. 4. Nos abunde sup. lib. 3. c. 5. aut per tabellas, aut per pe- datiam confessionem, de qua Bud. in annot. primis ad Pand. ad tit. de Sen. ne e per xaruz, §. gelonian, que fiebat iudicio populi. Si quid- dem si redamus Suidæ, in eo uerbo, præco dicebat in iudicio po- puli, exempli caussa, cui Midas uidebatur in iuste fecisse, manum tol- lant deia de manum qui uolebant, extendebant, unde erat xaruz, §. gelonia, populi per manuum eleuationem e condennatio: vt anno 78. §. eloria, absolute.

20 ¶ M. lesi lege tabellaria tamen, vt Romani uisunt, quã Hip- podamus Milesius Euriphontis filius de iudicis talis, & meini- nit de ea Aristot. lib. 2. de Repub. iudicia, inquit, in foro sancituit Hippodamus, non uoce aut suffragiis fieri, sed unumquemq; iudicem tabellam deferre, in qua scriberet, si plane condennaret: si plane absolueret, eam inane relinqueret: sin partim conde- mnare, partim absolueret, id distingueret.

21 ¶ Relatione pendente non potest iudex definire, vel cogno- scere, donec responderit vel rescripserit Princeps, l. 1. de relar. C. l. iubemus. C. de appell. Postquam autem responsum acceperit, in re- latis & rescriptis, & pariter in aliis, mature iudicium feret ad nor- mam libelli, siue præcipitatione, & cum deliberatione consilii: nisi partem breues & leues sint caussa, que nec consultationem, nec scri- pturam requirant, l. 2. §. 3. & Auth. nisi breues, de sent. ex breuis. re- sit. lib. 7. C. in. 4. lib. 1. de exhib. reis, C.

22 ¶ In omnibus tamen de qua præ oculis constituet, cum iustis legibus, & extra leges per equitatem, c. si. de trans. l. quod si Ephefi, de eo quod cert. lo. P. Bar. in l. 1. C. de leg. certam statuet sententiam,

uel per se, uel per relationem ad certum, §. curare, de act. l. 2. 3. 4. de sent. qua sine cer. quan. C. l. ait Prator, §. 1. & l. in summa, §. in prin. & §. 1. de re iud. P. Dehinc proferet litigatoribus ex scripto per te, l. 1. de sent. ex breuis. recis. C. l. non distinguemus, §. questum, de recep. arb. c. ad audientiam, de consueta. Hodie tamen in Gallia, pronun- tiatur sententia cognitoribus seu procuratoribus litigantium per aduarium seu amanuensem caussa, quemadmodum & uidetur permittere, §. sancimus, sit. seu Nouel. consit. Vt illustres per procur. causam agant. Et tamen que summarie & de plano, ex tempore in auditorio peroratis caussis decidunt, non egēt scripto uel alia pronuntiatione, Auth. generaliter, de epis. & cler. C. quauis postea quod placuerit ex iudicatis, transcriptum edatur litigantibus. Fit autem in scriptis pronuntiatio, diebus factis, non nefactis, uel festis, nisi consentientibus litigantibus, l. si feriatas, de ser. P. l. si ut propo- nis, C. quom. & quan. iud. l. omnes, C. de ser. c. fin. eo. tit. qui & uocandi sunt ad audiendam prolationem sententia, c. cum olim, de testi. vt præsentibus sint quorum interest, l. de uoquoq. & l. questum est, de re iudic. P. uel uocati contumaces, pro præsentibus habeantur, l. si pro inferiori iudicio, §. si de appel. P. l. 2. C. quo. & quan. iud. uel nisi præ- sente aduocato uel procuratore eorum promulgentur, l. si si quis alicui, de in. si. P. in loco maioru, uel ubi solent sententia proferri non secreto, quia tunc nulla esset, l. cum sententiam, de sent. & in- terlo. om. iud. C. c. qua fronte, de appel. cum cautione, ne ad alias per- sonas quam contendentes proregetur, l. 1. C. de sen. & interloc. em.

23 ¶ Cum enim in iudicio quasi contrahatur, l. 3. §. idem respon- dit, de pecul. P. quemadmodum in contractibus, l. iuris gentium, §. ante omnia, de pac. P. sententia inter alios acta, & de certis rebus, ad alias personas uel res non extenditur, uel. res int. alios acta, & c. C. l. sepe constitutum, §. 3. de re iud. P. l. si de iudic. liber. lib. 7. C. in. 4. l. 1. & 3. si a non comp. iud. d. lib. 7. C. in. 4. 8. 1. 2. 3. 4. quib. res iud. non no. d. l. 7. sit. §. 6. l. sepe, de re iudic. P. l. 1. de excep. rei iud. P. ¶ Et proinde quoq; sententia debet nominatim de condennatione sumtum litis mentionem facere, ad quos temere lit gans condennandus est, in l. omnes, §. siue autem alter utra a, de iud. C. l. omnes qui, §. si de epi. & cler. l. cum quem temere, de iud. P. §. hac autem omnia, de pe. tem. litig. c. finem lites, & ibi gl. in uer. expensis, de do. & cont. Nam si nõ ad iudicentur sententia sumtus, non possunt peti finita lite, l. ter- minatio, de fin. & lit. expen. C. nec taxari seu definiti: taxantur nam- que quando in sententia dicitur, Condennamus in expensis, taxa seu definitione earu penes nos reseruata, uel si dicitur, quas moderamur ad summam tales. Et antiquitus quidem, expensæ taxari debe- bant in iudicio, c. final. quod met. caus. l. 1. §. dies antea, quã appel. sit.

hodie tamen ex præscripta consuetudine Gallia, taxatio fit in domo etiam ipsius iudicis, uel alibi per iudicem, uocatis & auditis quorum interest, uel procuratoribus eorum, qui impugnat taxationem, si eam quod iustum est, excedere doceant: uel promo- uant a delegato ad taxationem faciendam, vt docet Imbertus lib. 1. Instit. foren. c. 5. 2. & id tritissimum in praxi est. ¶ Plusa sunt que exigunt sententia legitima, & que obiciuntur in prouocatione uel retractatione eorum, ex quibus nulla uel inefficaces arguuntur, de quibus nõ loquar, quod uideam teri uulgaribus etiam manibus, libellum Nepotis Albani, qui dicitur Liber fugitiuus, seu exceptionum: ubi inuenies duo capita exceptionum contra sen- tentias interlocutorias, & definitiuas. Multa & Robert. Maranta, in Specu. parte 6. in sententia. Sed neque loquar, cuius sit senten- tiam ferre: nam tractauimus id ipsum paulo ante, lib. 47. c. 9. 10. Et lib. 49. c. 3. qui indicare possent, & quibus prohibitum esset. Sen- tentia eorum & res iudicata, non nisi a iudice cõpetente, publicæ ue persona, fieri potest, l. 1. & 3. C. de iuris. d. om. iud. C. l. si. eo. tit. P.

¶ Transeo ad vim sententiarum legitimarum, que transeunt in rem iudicatam, nempe a quibus prouocari non potest, uel prouocatum non est intra decem dies, c. quod ad consultationem, de re iud. Auth. hodie, de appel. C. uel appellatio fuit deserta, qui Auth. ei appellat. de temp. appel. C. & ideo pro ueritate babentur, l. ingenuus, de sta. hom. P. l. res iudicata, de reg. iur. P. uide plura, apud Pan. ad tit. de re iud. Robertus Maranta colligit plures casus, prædicta parte 6. Speculi, in c. de sententia, a nu. 12. 9. uel q; ad 154. in quibus senten- tia non transit in rem iudicatam, nec tanta est ueritatis præsum- tio, vt non possit infirmari, l. post rem iudicatam, §. 6. de re iud. P. In- dico tantum, & probationes apud illum require. Si sententia lata est iudicio peritorum, mercatorum, ex testibus deponentibus de credulitate, de matrimoniali caussa, super ætate et aspectu, de ex- cussione debitoris, si debitor eam iniquã fateretur, si ex probatio- nibus reprobatis, quando quis condennatur ad publicationem bonorum ex casu prohibito, si sententia in sul tenore iniquitatem

supplicio damnatus, interim reconciliari Deo, recordari peccatorum & exomologem suorum delictorum Christiane & pie facere, & a delictis absolui, vide consil. Caro. 5. Germ. de causis capital. art. 79. 30. & 103. c. quod inter, de sent. excom. c. 2. de furt. c. pen. 13. q. sin. gl. in c. 16. q. 6. Protogatio vitæ post mortis cogitum iudicium, crudelior facit pœnamque mortis metus pendente dilaciones, mentem excarnificet: vt & Sidonius Apollinaris, lib. 1. epist. 7. de Aruando loquens, la se maieftatis damnato, eum seuerius punitum dixit, cum ex veteri Senatufconsulto Tyberiano, post damnationem triginta dierum spatium vitam traxisset, vna cum & gemonias & laqueum per horas turbulenti caraficis exhorreleus.

34 ¶ Et quia datur ex iudicato alicui actio, multo magis dabitur exceptio eidem, si de eo quod agere potest conueniat, l. 1. §. nam cui damus, de superfl. c. P. & id fufte tractatur lib. 4. P. tit. 2. de except. rei iud. Impeditq; hæc exceptio, ne agatur ex eo, quod actum & iudicatum est, & litis ingressum, l. si actor, de reb. cred. l. l. Pau. li. 1. rec. sent. tit. 19. & lib. 5. tit. 5. quoribus videlicet, eadem res seu questio, inter easdem personas, & ex eodem modo agendi in iudicium reuocatur post rem iudicatam, l. 3. q. 5. l. cum quaeritur, l. 2. cum dubus seq. de excep. rei iudic. P. Quod & locum habet in heredibus eorum, inter quos iudicatum est, l. l. Pau. lib. 1. rec. sen. tit. 2. §. 4. exstat & tit. C. vt act. ab here. & con. here. & l. vn. ex del. def. in quan. her. red. sen. C.

35 ¶ Et vitæ nulla contra rem iudicatam supersunt remedia, neq; etia in prætextu instrumentorum de nouo reperitur, l. sub specie, de re iud. C. l. sub prætextu. i. de trans. C. nisi forsitan agatur de causa publica, aut ex alia iustissima causa id permittatur, l. Imperator, 35. de re iud. P. l. vn. de sent. aduer. s. frater act. lib. 10. C. vel vt ante dixi, si sententia non tranfuerit in rem iudicatam.

36 ¶ Et Cicero refert olim Præfides de rebus iudicatis denegasse actiones, Cic. pro L. Flacco. & extremæ imprudentiæ esse, iudicata labefactare conari, idem pro A. Cluent. verumq; iudicatarum infirmitates ciuitatum afflicti perditis iam rebus extremos exitiorum solere esse exitus, Cic. pro lege Agrar. Excipiunt tamen iura remedia contra has sententias, supplicationem, l. si quis aduersus, & auib. que supplicatio, C. de prec. Im. offe. & l. 1. C. de sen. pref. præ. restitutionem in integrum, l. 1. & tot. ut. si aduer. rem iudic. C. querela in falsi, si circumueatam religionem fuisse iudicantis ex falsis instrumentis vel testimoniis doceatur, l. diuis, 33. de re iud. P. l. que relans, C. de fal. l. 2. 3. 4. si ex falsis instr. vel test. aduer. l. 7. C. i. 5. 8.

37 ¶ Supplicatione cum auctoritate Principis, non alterius auctoritate repetitur iudicium, idq; ex causa vel per defectum probationum, vel instrumentorum non productorum, vel per errorem re iudicata, l. diuis fratres, 27. de pec. P. l. si quis, & auib. que supplicatio, de prec. Imper. off. Hæc tamen non pertinet exceptio doli reali, quod iudex factus fuerit, postquam datus est inimicus: quia per speciem appellationis liceat retractare sententiam, Pau. l. non distinguemus, 37. §. cum quidam, de recep. arbit. P.

38 ¶ Magistratus potro qui habent merum & mixtum imperium, & a quibus non potest prouocari restitutio in integrum, tam contra alios actus postulantium, quam contra præcipiam sententiam, ex causa legitima, l. in causis, in 2. §. si cum duob. l. seq. de min. 25. an. P. que generaliter duplex est, aut error propius iudicis vel partis, vel circumuentio aduersarii, l. præfecti, etiam pratorio, 18. cod. si mentitus, consil. l. 1. l. 12. an. 1. q. 95. art. 80. & 89. Restitutio in integrum contra sententias minorum Magistratuū, poterat fieri per Præfidei prouincie, l. præses prouincie, d. sit. de mino. 15. ann. Putarunt & contra sententiam Principis restitutionem in integrum postulari posse, ob omiffas allegationes, aut ob præiudicationem aduocati. Verum Princeps solus restituit, cum nec minor Magistratus possit restituere aduersus superioris sententiam, l. minor, 19. §. 1. cod. de minor. 25. an.

39 ¶ Iure ciuili quadriennium dabatur ad proponendam restitutionem in integrum contra sententiam, l. si. C. de temp. in integ. restit. Moribus Gallicis & constitutione regia decem anni, restitutione facta a 25. anno conceduntur, non amplius: etiam si agatur de alia restitutione, quam aduersus sententiam, & cõtra contractum etiam nullam. In quo tamen casu, iura ciuilia & Pontificia 30. annos restitutioni postulantæ indulgent, gloss. in l. sicut, de præscr. 30. vel 40. an. Quod & Parisiensis curiæ supremæ aliquando placuit, vt ex eius placito constat 19. Martii 1534.

40 ¶ In Gallia, olim non proponebatur prætextu erroris supplicatio, nisi per literas proprio motu Regis concessas, consil. Lud. u. sur la proposition d'erreur. Hodie tamen supplicatur & obtinetur

codicilli retractationis a resti ex cæcellariis eius curiæ, dum modo a resti sit definitiuum: nam contra interlocutorium nõ proponitur error, cum in definitiuo iudicio possit emendari. Vocant practici hæc supplicationem, Requête civile en proposition d'erreur, quam a cancellaria decernat & itaui operæpretium est, pro rescindendis vel retractandis curiæ supremæ placitis.

¶ Si vero agatur de sententiis vel iudiciis in curia præfidiiali iudicatis, retractandis, non est cancellaria consulenda, sed supplicatione curiæ eidem præfidiiali ea de re portata cõqueri licet contra iudicia, vt retractentur si fieri debeat ex consil. Henrici 2. sur l'ampliation de l'edit de creation des Magist. ait præsid. aux. 6. April. 1551. ¶ Is tamen quicum possit appellare, non prouocauit a sententia, non potest contra eam supplicare Principi, sed siere perpetuo cogitur, aut conqueftus ignominia pœna notatur, l. 3. ut lit. pen. vel post. prouoc. nulli, §. c. C. Transit enim sententia in rem iudicatam, c. quod ad consultationem, de sent. & re iud. sed nec ante sententiam, nec pendente lite vel appellatione, supplicare licere, paucis exceptis, inuenies in l. 1. & 2. C. vt lite pendente, aut post prouoc. aut def. sent. nulli liceat imp. supplic. lib. 1. C. tit. 24.

De Appellationibus. CAP. 2.

Lib. 49. P. tit. 1. cum seq. Lib. 7. C. tit. 62. cum seq. In Nouell. Iustin. constitut. 23. 27. & 113. Lib. 2. Decret. tit. 28. Lib. 2. Sex. rit. 15. Lib. 2. Clem. tit. 12. 2. q. 6. apud Gratianum. De pluribus appellationum quæst. vide Guid. Pap. q. 436.

- 1 Sententia ante decisionem appellationis, vel eius defensionem, non transit in rem iudicatam.
- 2 Appellandi vsu necessarius.
- 3 Appellatio quid. Eius diuisio in extraiudicialem & iudicialem, nu. 5.
- 4 Appellationis, prouocationis, & intercessionis secundum aliquos differentia.
- 6 Appellatio extraiudicialis quid, de quibus fiat, & vt in oppositionem conuertatur, quando & quomodo, nu. 7. & 8.
- 9 Appellatur quando ab exsecutore.
- 10 Appellatio iudicialis quid, & quomplex: a quibus appellari non possit iure civili, canonico, & Gallico, nu. 11. 12. 13. & 14.
- 15 Appellatio ab interlocutoria iure civili, & Gallico, quando suspenditur iudicatum.
- 16 Appellatur in Gallia a denegatione iuris & iustitiæ, & quomodo: a detentatione longa carcerum, & quid in ea sit attendendum, nu. 17.
- 18 Appellationi non defrensus iudex, quomodo puniendus.
- 19 Appellatio remota clausula rescripti, an tollat facultatem appellandi.
- 20 Appellatio manifeste iniusta an debeat admitti.
- 21 Appellari a sententiæ criminum, in iure civili quando, & in iure Gallico, liceat.
- 22 Appellatio non admittitur a præfidiilibus, aut a contumacia, & aliis quibusdam.
- 23 Sententia que sine appellatione rescindatur iure.
- 24 Appellari a quibus iudicibus non possit.
- 25 Appellandi duplex formula, voce & scripto.
- 26 Appellatio cur ab actuario iudicis a quo scribi debeat.
- 27 Appellare intra quod tempus oporteat.
- 28 Apostoli appellationum quid & quando peti debent. Eorū quinque species. Et in Gallia qualis eorum observatio, nu. 29. & 30.
- 31 Appellationis prosequende tempus, & eius item finiende, nu. 32.
- 32 Appellandum ad proximum superiorem, non omisso medio.
- 34 Appellationes criminalium sententiarum, quando omisso medio fiunt ad curiam parlamentari.
- 35 Appellationum iudicis quomodo pro varietate negotiorū in Gallia, & alibi constitui fuerint.
- 36 Appellatio ab abusu ecclesiasticorum iudicium quid, & quando, & ad quem fiat.
- 37 Appellationis causa ab interlocutoria ex eisdem actis iudicatur: contra, si a definitiva.
- 38 Appellandum modeste a iudice, & per iudicem sine contumacia respondendum.
- 39 Appellare quis possit, & quis pro alio, nu. 41.
- 40 Appellante vno ex pluribus, quando aliis proficiat vel noceat appellatio.
- 42 Appellans intra quot dies impune renuntiare possit appellationi.
- 43 Appellationis finalis causa.
- 44 Sententia interlocutoria quando non obstante appellatione mactari potest executioni, & nu. 47.